

Heather Sykes (szerk.): The sexual and gender politics of sport mega-events: Roving colonialism [A megasportesemények szexuális- és genderpolitikája: Kóborló kolonializmus]
Routledge, 2017, pp. 196. ISBN 978-1-138-31849-6

KOVÁCS ÁDÁM

Kovács Ádám: PhD-hallgató; Pécsi Tudományegyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar, Interdiszciplináris Doktori Iskola; kovacsadam931001@gmail.com

Ádám Kovács: PhD student; University of Pécs, Faculty of Humanities and Social Sciences, Interdisciplinary Doctoral School; kovacsadam931001@gmail.com

Pierre de Coubertin báró szellemi hagyatékában kétségtelenül kiemelt szerephez jut az olimpizmus eszményének újrafeltalálása, népszerűsítése, amely elvezette őt – s általa minket – az 1896. évi athéni első újkori olimpiához. A négyévente megrendezésre kerülő nyári olimpiai játékok a mai napig rendkívüli figyelmet vonzanak, s bizonyos tekintetben a rendezvény jelentősége egyre csak nő. A sport eme megaseménye óramű pontossággal kerül megrendezésre, hiszen elmaradását csakis *vis maior* helyzet okozhatja. A globalizáció és a telekommunikációs forradalom hathatós közreműködése miatt a rendezvény által képviselt értékek jóval nagyobb tömegekhez jutnak el, mint korábban, növelve ezzel az esemény globális jellegét – ahogyan mindinkább a politika játszóterévé, a gazdaság *stakeholdereinek* pályájává, az óriáscégek megjelenésének felületévé teszi azt. Meg kell azonban jegyezzük, hogy a fent említettek inkább a nyári olimpiai játékokra érvényesek, hiszen a téli játékokat jóval kisebb figyelem övezi. Azonban ezek is megaseményeknek számítanak, s mint azt a továbbiakban látni fogjuk, számos ponton képesek betölteni, vagy ha úgy tetszik, helyettesíteni a nyári játékokat bizonyos társadalmi kérdések képviseletében is. Ennek okán mindkét olimpia kétségtelenül az emberiség kiemelt eseményei közé tartozik (akárcsak a futball világbajnokság stb.), s mint olyan, rendkívül érdekes kutatási területül szolgálhat. Határozottan így vélekednek erről Heather Sykes és munkatársai, akiknek 2017-ben megjelent munkája – *The sexual and gender politics of sport mega-events: Roving colonialism* – szolgálat alapot eme recenzió születéséhez.

A kötet fejezeteinek többségét jegyző szerző-szerkesztő a benne foglalt tanulmányokat két szerzőtárs – Manal Hamzeh és Salima Bhimani – közreműködésével készítette. Munkájukban két téli (Vancouver, 2010, Szocsi, 2014) és egy nyári (London, 2012) olimpiát vesznek górcső alá, valamint az arab tavasz (2011) eseményeit, amelyben az egyiptomi futballultráknak hangsúlyos és igen komplex szerep jutott. Az alkalmazott kutatási módszertan nagymértékben diverz: a helyszínek különbözősége és az ott tapasztalt állapotok, és maguk a kutatási célok megkövetelték a kutatóktól, hogy máshogyan közelítsék és vizsgálják az egyes terepeket. Akadtak azonban olyan vonások, amelyek tekinthetők univerzálisnak mindegyik terep esetében, így például a globalizmus kérdése, az olimpiák és megarendezvények technikai újításokra gyakorolt hatása, a kolonizálás narratíváinak retorikai kölcsönhatásai, az olimpizmus eszményének önellentmondó értékállításai, az őslakosok kitelepítése, az infrastruktúraépítés

gazdasági és szociális ára vagy a média megkérdőjelezhető tevékenysége. Az említett témák fajsúlyossága, komplexitása és érzékenysége miatt a szerzők részletesen mutatják be kutatásuk folyamatát, kutatási pozíciójukat, de még a nemzetiségüket is, ezzel igyekezvén a tárgyilagosságot a lehető legnagyobb mértékben fenntartani. Munkájuk alapjául szövegkorpuszok, könyvek, e-mailek, interjúk és terepmunka szolgáltak. Így lehetőségük nyílt a teljesen különböző jellegű, más időpontban megrendezésre kerülő események hasonló, rejtett struktúráinak feltárására.

Egyik példa az öslakosok/bennszülöttek ambivalens részvétele a Vancouveri Téli Olimpián. Hiszen magán az eseményen részt vettek, annak ellenére, hogy hosszas kampány folyt a rendezvény megszervezése ellen a *No Olympics On Stolen Land* kezdeményezés keretein belül. Ekkoriban került a média és a szervezők radarjára Dean Nelson és Ken Coolen is, akik mint homoszexuális férfiak megalapították a *Pride House*-okat (saját pénzből), felhívva a figyelmet az őket ért atrocitásokra és a nem heteroszexuális sportolók helyzetére. A két példa jól mutatja, hogy nem minden esetben sikerül az egyes kezdeményezéseknek megérteni egymást vagy szolidaritást gyakorolni. Így például a *Pride House*-okban megbúvó és az elnyomástól tartó leszbikusoknak és homoszexuálisoknak kollektíven nem sikerült beleképzelni magukat az öslakosok helyzetébe, s párhuzamot vonni saját helyzetükkel. Az alábbi struktúra a tanulmánykötet más eseményeinél is visszaköszön. Ugyanakkor az is kimondható, hogy a *Pride House*-ok komoly munkát végeztek, és jól „használták ki” a téli olimpia rivaldafényét. Támogatták továbbá a szexuális alapon érkező menedékkérők ügyét, amely komoly diskurzust generált az esemény médiavisszhangja miatt.

Nagyon hasonló történéseket vizsgálhattak a szerzők a Londoni Olimpiát megelőző és kísérő események kapcsán is, hiszen London nyertes pályázatát követő napon pokolgépes robbantásban több tucat ártatlan halt meg, ami kétségtelenül megrepesztette az addigi kozmopolita, multikulturális város festői harmóniájának narratíváját. Az események lerántották a leplet a megbúvó konfliktusokról, és rámutattak London multikulturalizmusának hiányosságaira. A meleg közösségek félelmét különösen hathatósan erősítették az események, amelynek következtében iszlámellenes hangok kezdtek sűrűsödni, mondván, ők „eleve meleggyűlölők”. Az olimpia s az azzal járó rivaldafény képes volt megmutatni a lappangó feszültségeket, amelyek különösen érzékenyen érintették a szervezőket, hiszen az olimpizmus eszményébe, a sport közösségkövácsló erejébe vetett hit helyett a rendezvényt a nosztalgikus fehér felsőbbrendűség és a régi-, valamint újkeletű rasszista hangok hatották át. A szerzők úgy a londoni, mint a vancouveri események kapcsán elemzik és bemutatják a politika és az egyes résztvevők viszonyát, rámutatnak az ellentmondásokra, javaslatokat tesznek, továbbá értékes konzekvenciákat vonnak le.

A legnagyobb hatású események azonban a 2014-es Szocsi Téli Olimpiát megelőzően bontakoztak ki. A *No Olympics On Stolen Land* kezdeményezéshez hasonlóan, itt a tragikus sorsú cserkesz etnikum ma élő leszármazottai kezdtek a *No Sochi* elnevezésű kampányba. Az orosz állam 1864-ben másfél millió cserkeszt mészárolt le vagy deportált a leendő téli olimpia helyszínéről. A trend hasonló, mint a korábban ismertettek esetében, annyi különbséggel, hogy a rivaldafény kevesebb mértékben vetült a cserkeszek ügyére. Jól példázza azonban az események képmutató voltát, hogy a Nemzetközi Olimpia Bizottság ugyan engedélyezte volna a rendezvény előkészületeinek leállítását és áthelyezését, ehhez azonban be kellett volna mutatniuk feltárt cserkesz sírokat mint bizonyítékot. Az orosz állam az érintett területekre azonban nem engedte be az etnikum tagjait (akiknek az országba való bejutása is sokszor szélmalomharc), így ellehetetlenítve az ügy felgöngyölítését. Az események rámutatnak arra, hogy a rendezvényért felelős szervezet is csupán látszatintézkedéseket hajlandó tenni, és

feladatát ellátni, valamint az olimpizmus értékállításait követni, megkövetelni nem képes. Az orosz kormány és a különböző politikai szereplők, szervezetek narratíváinak bemutatása rendkívül izgalmas olvasmány mindazok számára, akik szeretnék jobban belelátni az egyes megrendezvények mögött meghúzódó érdekek világába és döntési logikájába. Az orosz titkosszolgálat kibertámadásai (a kezdeményezés eltörlésére), valamint arab újságírók ellen elkövetett gyilkossági kísérleteik rámutatnak arra, hogy miképp használják ki a terrorizmus elleni harc jellegét, és az iszlamofóbia narratíváját közvetlenül egy olimpiára készülvén, miközben a rendezvényért (részben) felelős, chartákra hivatkozó, etikai kódexeket kidolgozó és dicsőítő szervezet ölbe tett kézzel nézi ezt végig. A történetek számos következtetés levonására adnak lehetőséget a megrendezvényekért felelős szervezetekről, de a világ politikai működéséről is.

Erre szintén kiváló példa a kötet arab tavaszt érintő fejezete, amelyben abba kaphatunk betekintést, hogy miképp álltak egy felkelés élére az informálisan szerveződő futballhuligánok, s milyen szerepeket és narratívákat gondoltak a sajátjuknak. Az ultrák erősen fejlett maszkulinitása és annak konceptualizálása fontos az események megértésének szempontjából, így a szerzők részletesen mutatják be azokat. Így tesznek a protestálás formáinak tekintetében is, és így az alábbiakat különböztetik meg: szervezetellenes maszkulinitás, hadseregellenes maszkulinitás, vértanúsági maszkulinitás. Míg az első a mérkőzések televíziós megtekintésének bojkottjában merül ki, addig a másik kettő a rendőri túlkapások és több mérszárlás gerjesztette események következtében alakult ki. A fejezetben rámutatnak arra is, hogy az anya–fia hierarchiát megtartva a mártírok édesanyjának mintegy felajánlkoznak a túlélők, mint pótfiúk az elesettek helyett. Megtudhatjuk azt is, hogy az egyes rivális klubok szurkolói miképp állnak össze a közös ellenség (rezsím) ellen. A legfontosabb következtetés azonban talán a patriarchális felfogás kérdése, hiszen az ultrák képtelenek érzékelné a nők elnyomásának nehézségét, és párhuzamot vonni az őket is rendkívül dühítő rezsím általi elnyomással.

Habár szinte minden fenti eseménynél komoly, tragikus és fajsúlyos történéseket, valamint azok elemzését olvashatjuk, szinte egyik esetben sem sikerült eredményt elérniük a protestálóknak. Így a kötetben részletesen olvashatunk arról, hogy milyen viszonyrendszerek alakítják a megrendezvények kolonizálásról alkotott álláspontját, az egyes nemzetek múltjukhoz fűződő viszonyát vagy a szexuális és etnikai diszkrimináció kérdéseit. Heather Sykes és munkatársainak munkája jól fókuszáltan hatol mélyre a sporton belül tapasztalható ellentmondásokba, és fest meg számunkra egy, a látszattól merőben eltérő és sokkal vészjóslóbb képet.